

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 3/4 2025

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

3/4-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

3/4-сан 2025

май - июнь

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириуи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты*

Қарақалпақстан филиалы

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Асқарбай НИЯЗОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Сапардурды АБАЕВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Ойниса МУСУРМОНОВА
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Мавлюда АЧИЛОВА	Сафо МАТЧОН
Азизжан АБДАЗИМОВ	Шуқурилло МАРДОНОВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Шахло МИРЗАЕВА
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА	Дармонжон МАХМУДОВА
Мансурбек ОНГАРОВ	Абдимурат ЕҢЕМУРАТОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Тўлқин АЛЛАЕРОВ	Рәһно ОРИПОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Гулзабира БАБАШЕВА	Норим РАХМАНОВ
Умида БАҲАДИРОВА	Мукаддас РАХМАНОВА
Фархад БАБАШЕВ	Светлана СМЕРНОВА (Москва, Россия)
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Тажибай САПАРБАЕВ
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА	Мухаббат САЛАЕВА
Комил ГУЛЯМОВ	Гўзал СОДИҚОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Асқар ДЖУМАШЕВ	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Дилдора ДАВРОНОВА	Нурзода ТОШЕВА
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Куанишбек ТҮРЕКЕЕВ
Масуда ЗАЙНИТДИНОВА	Тажибай УТЕБАЕВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Айсулу ЖАНАБЕРГЕНОВА	Амангелди КАМАЛОВ
Холбой ИБРАГИМОВ	Тажикал КУДАЙБЕРГЕНОВА
Шохида ИСТАМОВА	Ойбахор ШАМИЕВА
ВОХИД КАРАЕВ	Ризамат ШОДИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Мохира КУВВАТОВА	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Комилжон ҚАРИМОВ	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Джавдод ПҰЛАТОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гулрухсор ЭРҒАШЕВА
Барлықбай ПРЕНОВ	Гавхар ЭШЧАНОВА
Пердебай НАЖИМОВ	Қонысбай ЮСУПОВ
	Гулара ЮСУПОВА

Авлиякулов А.К. Яшил кўникмаларни ривожлантиришда таълимнинг роли	411
Quvanov Z. Bilimlarni ongli o'zlashtirishda tanqidiy fikrlashni joriy etish yo'llari	416
Abdullayev Sh.A. Ijtimoiy tarmoqlarda yuzaga kelayotgan kommunikatsiya uslublarining o'zbek va ingliz tillariga integratsiyasi va uning til madaniyatiga ta'siri	421
Abdurahmonova F.M. Tarbiya va ta'lim jarayonida psixologiyaning roli	426
Allayorova S.B. Oliy ta'limning pedagogik innovatsiyalar logistikasi kontekstida ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi	430
Kenjayeva M.Q. Yusuf Xos Hojibning ma'naviy-axloqiy qadriyatlariga oid qarashlarida axloqiy kamolot masalalari	438
Temirbekova A.O. Neyrolingvistik dasturlash alohida yo'nalish sifatida	446
Joldasbaeva A.M. The phenomenon of tolerance in education from the point of view of different disciplines	451

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Utebergenov A.K., Mamutov P.J. Sport shínig'wlarínin fiziologiyalıq klassifikaciyasí	456
Utebergenov A.K., Bekmurzaev A.K. Sportshılardıń ulıwma hám arnawlı tayarlıqlarınıń formaları	462
Joldasbayev P.M. Gimastika qurallari ha'm tu'rlerinin' xarakteristikasi	466
Seytmuratov T.Sh., Yusupbaeva B.D. Sportshilardi tayarlaw sistemasiniń házirgi jaǵdayi	476
Aytjanov S. Basketbolshılardıń texnikalıq, taktikalıq hám fizikalıq tayarlıǵın jetilistiriw	484
Urazbaev N.J., Daryabaeva A.J. 14-15 jasli gandbolshılardıń texnikalıq háreketlerin rawajlandiriw metodikasın jetilistiriw	488
Abdikarimov N. Gandolshılardıń shidamlılıǵın rawajlandiriw	492
Ziyatov M.N. Stretching-statik mashqlar vositasida 6-7 yoshli bolalarning egiluvchanlik sifatini rivojlantirish texnologiyalari	495
Muratov M.Sh. Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya darslarini tashkil qilish va o'tkazishda pedagogik usullar	502
Muratov M.Sh. Jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda pedagogik mahoratning ahamiyati	507
Xolboeva G. X. Yosh yengil atletikachilarni jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlariga tayangan holda saralash mexanizmini ishlab chiqish	512
Sattarov Q.N. Basketbol mashg'ulotlarida pedagogik yondashuv va o'quvchilarning tarbiyasi	519
Normaxmatov I.Z. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining harakat faolligini oshirishda jismoniy tarbiyaning pedagogik asoslari	523
Jumanova I.Sh. Gimnastika va yengil atletika mashg'ulotlarida pedagogik innovatsiyalar va natijalari	527
Axmedjanov Sh.B. Basketbol va voleybol o'yinlarida pedagogik yondashuv orqali o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirish	532
Axmedjanov Sh. B. Sportning kurash turlari (yengil va grekorim kurashi) orqali o'quvchilarda tarbiyaviy qadriyatlarni shakllantirish	536
Jumanova I.Sh. Sport pedagogikasida jamoaviy ish va uning ta'limdagi ahamiyati	541
Mamatqulov R.S. Yosh basketbolchilarni "merganlik" sifatlarini tirli hararakatli o'yinlar yordamida rivojlantirish	545
O'tashev X. N. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ommaviy sport harakatini rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus kompleks mashqlarni qo'llash samaradorligi	550
Allayarov I.K. Voleybolda o'yin chidamkorligini erta yoshdan boshlab rivojlantirish	557
Mamutov P.J., Turganbaev J.Q. Oliy ta'lim muassasalari talabalari kun tartibini tashkil etishda ertalabki badantariyaning o'rni	560

OLIIY TA'LIMNING PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR LOGISTIKASI KONTEKSTIDA IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNI O'QITISH METODIKASI

Allayorova S.B.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti Pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: klaster, logistika, metod, pedagogik innotasion logistika, faoliyat.

Ключевые слова: кластер, логистика, метод, педагогическая информатизация, логистика, деятельность.

Key words: cluster, logistics, method, pedagogical innovation logistics, activity.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitishni takomillashtirishning klasterli muhitida pedagogik innovatsiyalar logistikasini amalga oshirishning metodik ta'minoti haqida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ:

В статье рассматривается методическое обеспечение реализации логистики педагогических инноваций в кластерной среде для совершенствования преподавания социально-гуманитарных дисциплин.

SUMMARY:

This article discusses the methodological support for the implementation of pedagogical innovation logistics in a cluster environment for improving the teaching of social and humanitarian subjects.

Ta'limdagi innovatsion faoliyatning qarama-qarshiliklari, uni boshqaruvchi qo'llab-quvvatlash ushbu faoliyat mazmunida turli xil subyektlar, tendensiyalar, usullar va boshqalarning qarama-qarshi yo'naltirilgan manfaatlari va maqsadlari mavjudligi bilan bog'liq. Ularning ko'pligi va xilma-xilligi tufayli mustaqil manfaatdorlik, bizningcha, alohida tashkiliy va boshqaruv muammolarini sanab o'tish emas, balki ularni aniqlash va tasniflash uchun asosdir.

Bugungi kunda "(innovatsion) ta'lim klasteri" va "ta'limda klasterli yondashuv" atamalarini tushunish tadqiqotchilar tomonidan qo'llanilayotgan kontekstga qarab o'zining mazmuniyo'zigaxosligini oladi. Birlamchi manbalarni tahlil qilish o'ziga xos klaster darajalari bo'yicha shakllanadigan to'rtta mazmunli kontekstni aniqlashga imkon beradi: individual kompetentsiyalar

darajasi (ta'lim kompetentsiyalari klasteri), ta'lim dasturi, ta'lim tashkiloti va hududi. Har bir daraja ushbu tushunchalardan foydalanishning mustaqil sohasini belgilaydi, ularni o'z mazmuni bilan to'ldiradi, klasterlashning predmeti va obyektni turli yo'llar bilan ifodalaydi.

Klasterlashning birinchi darajasi turli xil natijalar guruhlarini birlashtiradi, ularning shakllanishi aniq ta'lim dasturlarining maqsadi hisoblanadi. So'z ta'lim kompetentsiyalari haqida bormoqda, ularning har biri "o'quvchining voqelik obyektlarining ma'lum doirasiga nisbatan shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirishdagi o'zaro bog'liq yo'nalishlari, bilimlari, ko'nikmalari, qobiliyatlari va tajribasi sifatida ifodalangan ta'limga qo'yiladigan talabdir».

Amaliy faoliyatda qo'llash, talabaning tegishli kompetentsiyaga ega bo'lishi, uni kompetentlikkavaylantiradi - har doim shaxsning kompetentsiyaga va faoliyat subyektiga munosabati bilan bog'liq bo'lgan amalga oshirilgan shaxsiy sifat (sifatlar majmui) va "nafaqat kognitiv va operativ-texnologik komponentlar, balki motivatsion, axloqiy, ijtimoiy va xulq-atvorga komponentlarini o'z ichiga oladi". Mubolag'asiz, kompetentsiyani zamonaviy ta'limning asosiy tushunchalaridan biri deb atash mumkin, chunki u "natijadan" shakllangan ta'lim mazmunini talqin qilish mafkurasini o'z ichiga oladi; ta'limning intellektual va malakali komponentlarini birlashtiradi; madaniyat va faoliyatning keng sohalari bilan bog'liq ko'nikma va bilimlarni o'zlashtirib, integrativ xarakterga ega.

Ta'limning maqsad va mazmuni zahirida o'quvchilarning faoliyatning turli sohalarida (kognitiv, fuqarolik-ijtimoiy, ijtimoiy-mehnat, maishiy, madaniy-dam olish va boshqalar) kompetentsiyalarini shakllantirish vazifasi turibdi. Ikkinchisi, o'z navbatida, meta-mavzuga (barcha fanlar uchun), subyektlararo (fanlar yoki ta'lim yo'nalishlari sikli uchun) va mavzuga (har bir fan uchun) bo'linadi, bu bizga ta'lim kompetentsiyalarining uchta darajasini ajratish imkonini beradi. Meta-mavzu (universal) mazmuniga asoslangan asosiy kompetentsiyalar ularning birinchisini tashkil qiladi. Ikkinchi darajaga tegishli umumiy fan kompetentsiyalari ma'lum ta'lim yo'nalishlari va o'quv fanlari talabiga javob beradi. Nihoyat, uchinchi darajani tashkil etuvchi fan kompetentsiyalari alohida o'quv fanlarini ishlab chiqishda erishilishi kerak bo'lgan mazmun va natijalarni ko'rsatadi. Asosiy ta'lim kompetentsiyalari har bir ta'lim darajasi bo'yicha ta'lim yo'nalishlari va fanlari darajasida belgilanadi.

Yevropa Kengashi tomonidan taklif qilingan kompetentsiyalarning tarkibiy qismlari bilan bog'lab, biz Rossiya, Amerika va Yevropa yondashuvlari uchun umumiy bo'lgan to'rtta bakalavr kompetentsiyalarini aniqladik. Ulardan

birinchisi - "kommunikativ" - turli xil aloqa vositalari va kommunikatsiya texnologiyalariga, shu jumladan axborotga, shuningdek tushunishni ta'minlaydigan mexanizmlarga ega bo'lish bilan bog'liq. Ikkinchisi, "intellektual-axborot klasteri" kompetentsiyalar, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan ma'lumotlarni qayta ishlash orqali paydo bo'lgan muammolarni bilish, tushunish va hal qilish uchun javobgardir. Uchinchisi klaster "boshqaruvi" dalillarga asoslangan imkoniyatlardan foydalanish asosida shaxs tomonidan mavjud resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. To'rtinchisi "baholash" klasteri o'zaro aloqada erishilgan natijalarni bir-biri bilan taqqoslash imkonini beruvchi kompetentsiyalarni, shuningdek, ushbu taqqoslashni ta'minlaydigan jarayonlarni: ma'lumotni mavhumlashtirish, konkretlashtirish, tizimlashtirish, tasniflash va prognozlashni birlashtiradi.

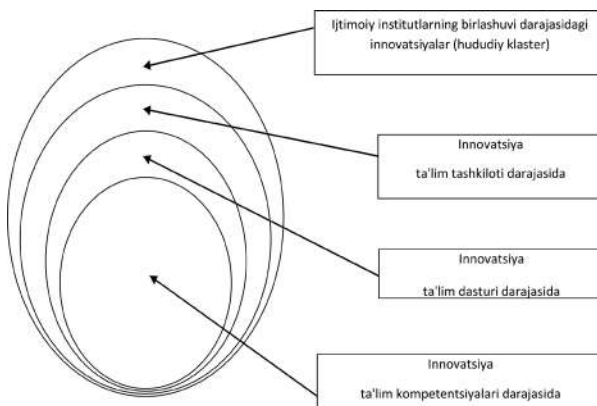
Amaliy nuqtai nazardan, ta'limda klasterli yondashuv ta'lim klasterlarini yaratish va boshqarishda namoyon bo'ladi. "Ta'lim klasteri" tushunchasi ba'zi jihatlari bo'yicha bir hil bo'lgan (klasterlash subyektlari va obyektlari) tarkibiy qismlardan tashkil topgan va klasterlarning universal va o'ziga xos xususiyatlarining butun majmuasiga ega bo'lgan ta'lim tizimini anglatadi. Ta'lim klasterining faoliyati klasterning o'zida ham, tashqi ta'lim muhitida ham paydo bo'ladigan turli muammolarning innovatsion yechimlarini tezkor izlashga qaratilgan.

"Ta'lim klasteri" tushunchasi mazmunli o'ziga xoslikka ega bo'ladi, ular orasidagi farqlar klasterni tashkil etuvchi obyektlarning sifat xususiyatlari, ko'lami va ta'sir chegaralari bilan bog'liq. Tegishli obyektlar uchun turli kontekstlar subordinatsiya munosabatlari bilan tavsiflanadi, bu bizga klasterlash darajalari nuqtai nazaridan farqlar haqida gapirish imkonini beradi. Ta'lim klasterini kengaytirish orqali klasterning turli darajalariga xos bo'lgan to'rtta shunday kontekstni aniqlashimiz mumkin: ta'lim kompetentsiyalari to'plami, ta'lim dasturi, ta'lim tashkiloti, ta'lim tashkilotlarining turli muassasalar va ijtimoiy institutlar bilan birlashmalari.

Har qanday hududning raqobatbardoshligi va farovonligi unda joylashgan hududiy ta'lim klasterlari faoliyati bilan bevosita bog'liqdir. Bu holat hududiy ta'lim boshqaruvi organlarining ularning shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlashda bevosita ishtirok etishini belgilaydi. Shu bilan birga, samarali hududiy ta'lim klasteri siyosati ta'lim klasterlarini yaratish va faoliyat ko'rsatish qonuniyatlarini, shuningdek, ularning paydo bo'lishining zaruriy shartlarini (innovatsiyalar, avtonomiyalar, subsidiarlik, hududiy rayonlashtirish, o'zaro bog'liqlik) tavsiflovchi tamoyillarni hisobga olgan holda quriladi.

"Ta'lim klasteri" iborasining ta'riflarini farqlash va integratsiyalash xususiyatlarini aniq ochib berish, ta'limda klaster yondashuvidan foydalanishda paydo bo'ladigan innovatsiyalarning xilma-xilligini tushunish uchun biz grafik modelga murojaat qilamiz. Eng yaqqol stratometrik (1-rasm) variant

1-rasm

turli mazmun kontekstlarida paydo bo'ladigan va amalga oshirilayotgan innovatsiyalar o'rtasidagi faqat iyerarxik (darajali) munosabatlarni, ularning bo'ysunishini ko'rsatadi. Natijada, ularning barcha xususiyatlari innovatsiyalarni tahlil qilish chegarasidan tashqarida qoladi, kenglik - torlik va ustunlik - bo'ysunish parametrlari bilan tavsiflanishi mumkin bo'lganlardan tashqari.

Bizning fikrimizcha, kontekstlarning har birining semantik mazmuni juda yaxlit va mustaqildir, ularning ahamiyati tubdan ekvivalentdir va ular o'rtasidagi o'zaro ta'sir "matriyoshka tamoyili" ga (torroq o'ziga xoslikni singdirish) emas, balki paritetga asoslanadi. Bu erda biz mantiqiy ketma-ketlikni ko'rib chiqamiz, vakolat(lar) ta'lim dasturining bir qismi sifatida ishlaydi, bu ta'lim tashkiloti hayotining elementi bo'lib, ikkinchisi esa ta'lim tashkilotining a'zosi bo'lishi mumkin.

Ikkinchi darajali innovatsiyalar klasterlashning ikki darajasini integratsiyalashgandapaydo bo'ladi. Modelga muvofiq, bunday innovatsiyalarga xos bo'lgan to'rtta asosiy kombinatsiyani birlashtirish mumkin: 1) ta'lim kompetentsiyalari va ta'lim dasturlari; 2) ta'lim dasturlari va ta'lim tashkiloti; 3) ta'lim tashkiloti va hududiy ta'lim klasteri; 4) hududiy ta'lim klasteri va ta'lim kompetentsiyalari. "Ta'lim logistikasi" iborasi V.A Denisenkoning ilmiy tadqiqoti nashr etilgandan keyin keng tarqaldi. Nazariy jihatdan bu logistika "ta'lim tizimlari va tuzilmalaridagi jarayonlarni optimallashtirish tamoyillari to'plamidir"

Ta'lim logistikasining torroq ko'rinishi Y.V. Krupnov - "umuman ta'lim faoliyati samaradorligini oshirish nuqtai nazaridan ta'lim funksiyalari (lavozimlari) va jarayonlarini birgalikda tashkil etishning fan va texnologiyasi" sifatida maktabda u uzluksizlikni ta'minlaydi

Oliy ta'limda uni qo'llash doirasi xilma-xildir. Shunday qilib, OTMda raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash "kontekstida" M.A. va N.A.Goncharovlar ta'lim logistikasini "biznes ta'limini tashkil etishning strategik, taktik, operatsion maqsadlariga samarali (umumiy xarajatlarni kamaytirish va ta'lim xizmatlarining sifati bo'yicha yakuniy foydalanuvchilarning talabini qondirish nuqtai nazaridan) erishishga qaratilgan integratsiyalashgan boshqaruv vositasi" deb bilishadi. Xususan, inson oqimini boshqarish, shuningdek, unga hamroh bo'lgan moddiy, moliyaviy, axborot va boshqa oqimlar" N.V. Shevchenkoning so'zlariga ko'ra, ta'lim logistikasi konsepsiyasi talabaning karyerasini qurish uchun asos bo'lishi mumkin

Ta'lim darajasidan qat'i nazar N.Y.Sklyarova ta'lim logistikasini "ta'lim sharoitlari va ta'lim jarayonining o'zini ta'minlaydigan ko'p sonli moddiy va axborot oqimlarining ishlashi to'g'risida" fan sifatida belgilaydi. O.A.Trofimova ushbu ta'rifni quyidagicha to'ldiradi: "ta'lim logistikasi - bu "o'z vaqtida" samarali boshqaruv qarorini qabul qilish uchun ta'lim tizimining logistika tamoyillari to'plamiga asoslangan ta'lim tashkilotidagi oqim jarayonlarini samarali boshqarish haqidagi fan

Amaliy qo'llashda ta'lim logistikasi "ta'lim xizmatlari va ma'lumotlarini rejalashtirish, qabul qilish, to'plash va ko'chirishning yaxlit jarayonidir ... bu o'z navbatida tizimlar holatini tahlil qilish, boshqaruv qarorlarini qidirish va qabul qilish uchun uslubi asosdir"

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirgan holda, ularning barchasini logistikani tashqi, o'quv (pedagogik) jarayonning o'ziga nisbatan "ko'paytirilmagan" vosita sifatida ko'rib chiqish birlashtiradi. "Pedagogik jarayon ... o'qituvchilar va o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan ta'lim muammolarini hal qilish uchun o'qitish va tarbiya vositalaridan (pedagogik vositalar) foydalangan holda ta'lim mazmuni bo'yicha maxsus tashkil etilgan o'zaro ta'siri (pedagogik o'zaro ta'sir)" deb tushuniladi.

"Pedagogik logistika" kontsepsiyasining paydo bo'lishi V.M.Livshitsning asarlari bilan bog'liq, bunda u va keyinchalik boshqa mualliflar, pedagogik logistikani "ta'lim jarayonining ma'lum bir sifat darajasi bilan tizimli integratsiya va optimallashtirish maqsadida pedagogik oqimlarni rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish haqidagi fan" deb ta'riflaydi.

Innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishning usuli maxsus "pedagogik innovatsiyalar oqimi" hisoblanadi. Biz uni ta'lim ta'limining moddiy va nomoddiy (g'oyalar, faoliyat, aloqalar, munosabatlar, xizmatlar, munosabatlar) resurslarining yo'naltirilgan harakati deb hisoblaymiz, uning maqsadi pedagogik innovatsiyalarni yaratishdir. Innovatorning ongida paydo bo'lgan bu oqim amaliy

faoliyatda tashqi ko'rinishga ega bo'lib, innovatsiyalarni qo'llash natijasida olingan ta'lim natijalarining chegaraviy qiymatlariga yetadi va ularni klaster ichida va undan tashqariga o'tkazish bilan tugaydi.

Pedagogik innovatsiyalar logistikasi ushbu jarayonlarni uyg'unlashtiradi. Bu logistikani klaster ichidagi faoliyat turidan ta'lim, uning faoliyati va rivojlanishini boshqarish mexanizmiga aylantiradi. Ma'lumki, pedagogik

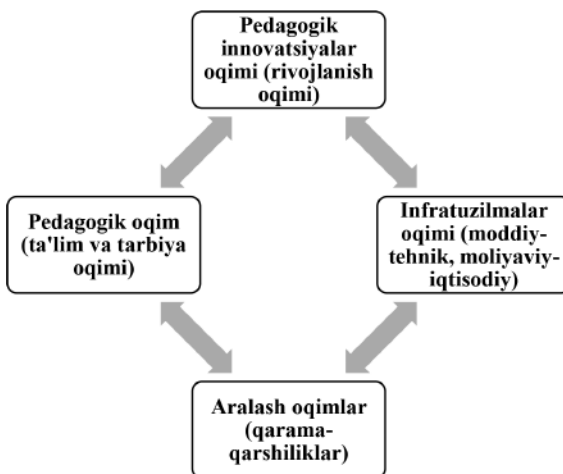
innovatsiyalar logistikasining ta'siri nafaqat pedagogik innovatsiyalar oqimi bilan cheklanib qolmaydi, balki ta'lim klasterining barcha oqimlarini qamrab oladi. Oqimni baholashning mazmuni va parametrlarini batafsil bayon qilish, ular o'rtasidagi izchillikka yordam beradigan va to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash mustaqil tadqiqot vazifasidir.

Ushbu parametrlar bilan hosil bo'lgan makonda kamida besh turdagi oqimlar mavjud: infratuzilmaviy, pedagogik, innovatsion, aralashish oqimlari, integrativ (2.1.1-rasmga qarang).

Infratuzilma (resurs) oqimlari. Har qanday hududiy ta'lim klasteri uchun moddiy-texnik va moliyaviy-iqtisodiy oqimlar majburiydir. Mohiyatan, ularni tashkil etuvchi elementlar va jarayonlar ta'lim klasterining infratuzilmasiga – u mavjud bo'lgan resurslar va sharoitlar: binolar, jihozlar, kutubxona fondi, o'quv jarayonini ilmiy-metodik ta'minlash, kadrlar resurslari, ish haqi va boshqalarga qaratilgan.

Ta'lim oqimlari. Aksincha, pedagogik vazifalarga urg'u berilgan holda, ta'lim va tarbiya oqimlari birinchi o'ringa chiqadi, ular birlashganda pedagogik jarayonlarning umumiyroq oqimini tashkil qiladi. Uning elementlari - ta'lim mafkurasi va ta'lim mazmuni, usullari, texnikasi va texnologiyalari, o'qitish va tarbiyalash usullari - bularning barchasi birgalikda pedagogik tizimni tashkil qiladi.

Aralash oqim (qarama-qarshiliklar va nizolar). Logistikaning bir vaqtning o'zida ta'lim tashkiloti va pedagogik tizimning ishlashini ta'minlashga aniq

2.1.1-rasm. Ta'lim klasteridagi pedagogik innovatsiyalar logistikasi tomonidan boshqariladigan oqimlar

yo'naltirilganligi bilan, birinchi qarashda, logistika maqsadlariga erishishga to'sqinlik qiladigan oqimlar paydo bo'ladigan paradoksal vaziyat yuzaga kelishi mumkin. Ularning asosiy sababi logistikaning rivojlanishga yo'naltirilmaganligi bo'ladi, buning natijasida infratuzilma va pedagogik oqimlar ichida ham, ular o'rtasida ham qarama-qarshiliklar va nizolar paydo bo'ladi.

Integratsion oqimlar. Aralashuv natijasida yuzaga keladigan muammolarni konstruktiv hal qilish logistikani ishlash maqsadlaridan rivojlanish maqsadlariga qayta yo'naltirish, shuningdek, integratsiya oqimlarini tartibga solish orqali mumkin.

Pedagogik innovatsiyalar oqimi (rivojlanish). Bu sodir bo'lganda, logistika uchun eng katta qiziqish uyg'otadigan ta'lim ta'limida pedagogik innovatsiyalar oqimi rivojlanadi.

Xususan, A.I. Shinkevichning fikricha, ta'lim klasteridagi logistika "tarkibiy bo'linmalar o'rtasida ilmiy-texnikaviy ma'lumotlarning yanada samarali almashinuvini, murakkab ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini amalga oshirishda mehnat taqsimotini, qimmatbaho ilmiy va texnologik asbob-uskunalardan birgalikda foydalanishni, boshqaruv qarorlarining yuqori darajasi, resurslarning dinamik taqsimlanishi va kelajakda qiymat zanjiri va bilim yaratish zanjiri integratsiyasini ta'minlaydi".

Xulosa sifatida aytadigan bo'lsak, pedagogik innovatsiyalar oqimiga e'tibor qaratgan holda, logistika ko'plab funksiyalarni bajarishga mo'ljallangan, jumladan: infratuzilma va pedagogik oqimlarni qurish, ularni birlashtirishning yangi usullari va vositalarini ishlab chiqishni izlash, pedagogik innovatsiyalar soni va turlarini ko'paytirish; ularning sifatini baholash va boshqalar. Turli elementlar va jarayonlar, hodisalar bilan to'yinganligi sababli, bu oqim turli darajadagi yangiliklar bilan tavsiflanadi. Natijada, eng muhim va murakkab logistika vazifalaridan biri klasterlashning turli darajalarida paydo bo'ladigan innovatsiyalar sintezini va ularning birinchi murakkablik tartibidan to'rtinchi va orqaga erkin harakatlanishini ta'minlash bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Система. Система социальная // Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов. - М.: Советская энциклопедия, 1983. - 840 с. - С. 610-611.
2. СклЯрова, Н. Ю. К вопросу об образовательной логистике [Текст] / Н. Ю. СклЯрова // Гуманитарные и социальные науки. - 2012. - № 5. - С. 323330.
3. Сластенин В.А. Педагогика: Учеб. пособие для студ. / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. - М.: Школа-Пресс, 1997. - 512 с. - ISBN: 5-88527-171-2.
4. Смирнов А.В. Образовательные кластеры и инновационное обучение в вузе: монография / А. В. Смирнов. - Казань: РИЦ «Школа», 2019. - 102 с.

5. Советова О.С. Социальная психология инноваций (основания, исследования, проблемы): дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.05 / О.С. Советова. - СПб., 1998. - 315 с.
6. Трофимова О.А. Обоснование применения логистического подхода к системе управления в сфере образования // Инновационные проекты и программы в образовании. 2012. № 12. С.51-54
7. Трофимова О.А. Образовательная логистика как основа управления образовательной организацией // Педагогическое образование в России. – 2017. – № 8. –С. 38–42.
8. Усатая Н.Б. Современная система дополнительного образования детей и молодежи как культурнообразовательное пространство / Н.Б. Усатая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sociosphera.com/publication/conference/2013/185/sovremennaya_sistema_dopolnitelnogo_obrazovaniya_det_ej_i_molodezhi_kak_kulturnoobrazovatelnoe_prostranstvo/
9. Федоров В.А., Степанов А.В., Степанова Т.М. Компонированные педагогические коллективы- кластеры как условие совершенствования учебно-методической работы кафедры. Образование и наука. 2015;(9):36
10. S.B.Allayorova. “Ilmiy tadqiqot klasterning nazariy asoslari”, “Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’limning transformatsiyasi”. Respublika ilmiy-amaliy anjumanining ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislari to’plami (2022 yil 18 noyabr). – Tashkent: “Imzo Print Media Group”, 2022. – 368 b
11. Allayorova S.B., Bo’lajak o’qituvchilarda asosiy pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish yo’llari. // Kognitiv yondashuv asosida bo’lajak o’qituvchilarning metodik mahoratini rivojlantirish strategiyalari: muammolar, yechimlar” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjumani 2024-yil 30-31-oktabr.B.615-618
12. Allayorova S.B., Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o’qitishning ta’lim jarayonidagi klaster yondashuvi. // “Ta’lim tizimini takomillashtirishda ilg’or xalqaro tajribalar” mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallari to’plami. – Toshkent, 22-23-noyabr, 2024.B. 917-920
13. Allayorova S.B. Ta’lim samaradorligini oshirishda integratsiya sharoitining didaktik imkoniyatlari // Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў Илмий-методикалық журналы №1 Нукус-2023. В.213-218
14. Allayorova S.B. Ta’lim klasterida pedagogik innovatsiyalar tushunchasi // Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў Илмий-методикалық журналы №1 Нукус-2023.В. 219-223